

ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม
Work Integrated Learning System Based on Threefold Training (Tri Sikkha) of
Panyapiwat Learning Center - CPRAM

เดโช ปลื้มใจ, สมชัย ศรีนอก, และ สายรุ้ง บุปผาพันธ์

Decho Pluamjai, Somchai Srinok, and Sairung Buphaphan

สาขาวิชาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Social Studies Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: dechoplum@cpram.co.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-2193-3347>

E-mail: somchai.sri@mcu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-4217-7419>

E-mail: Sairoong.bub@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-6733-8934>

Received 08/02/2023

Revised 1/03/2023

Accepted 03/03/2023

บทคัดย่อ

ไตรสิกขาเป็นที่รวมของสิกขาบทนั่นเอง ตามหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงรูปแบบวิธีการพัฒนาไว้ว่า ความประพฤติสุจริตแสดงออกมาทางกายวาจาและใจเป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรมโดยเฉพาะศีลถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นในขบวนการพัฒนามนุษย์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปในการเรียนการสอนแบบระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม และ 3) เสนอระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม ผู้วิจัยได้ใช้แผนการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ครูและนักเรียน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีด้วยสถิติเชิงพรรณนา ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มเฉพาะ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตามขั้นตอน โดยใช้แผนการสอนและแบบทดสอบ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน สุ่มโดยวิธีการแบบเจาะจงพบว่า (1) สภาพทั่วไปในการเรียนการสอนแบบระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์-ซีพีแรม รวมจำนวน 132 คน พบว่า การจัดการเรียนการสอนมุ่งอาชีพ รวมทั้งตระหนักถึงการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม และมุ่งมั่นที่จะก้าวสู่การเป็นองค์กรที่มีการพัฒนาและเติบโตควบคู่ไปกับการสร้างคุณค่า สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน และการดูแลสิ่งแวดล้อมให้เติบโตอย่างยั่งยืนจำนวน 132 คน (100 เปอร์เซ็นต์) และรองลงมาคือ มุ่งเป้าหมายการพัฒนาสู่ความยั่งยืน จำนวน 121 คน

[185]

Citation:

เดโช ปลื้มใจ, สมชัย ศรีนอก, และ สายรุ้ง บุปผาพันธ์. (2566). ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (2), 185-200

Pluamjai, D., Srinok, S., & Buphaphan, S., (2023). Work Integrated Learning System Based on Threefold Training (Tri Sikkha) of Panyapiwat Learning Center - CPRAM. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (2), 185-200; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.63>

(91.66 เปอร์เซ็นต์) (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาตามหลักไตรสิกขาสำหรับ
ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม พบว่า ปัจจัยที่ถูกต้องตั้งถาม ที่ให้มนุษย์รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลาย
ภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้า ได้แก่ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ด้วยดี (ก) สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นก่อน
ได้แก่ (ก1) ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี
มีความเป็นกัลยาณมิตร (ก2) ฝึกการคิดอย่าง ถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) (ข) ศีล เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาด้าน
ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม (3) นำเสนอระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาตามหลัก
ไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม พบว่า ฝึกปฏิบัติเริ่มตั้งแต่การสำรวจกาย วาจา และฝึก
จิตให้ตั้งมั่น ศีล สมาธิ ปัญญา ประกอบด้วย (ก) อิศรภาพภายใน ปรโตโฆสะ โยนิโสมนสิการ (ข) อิศรภาพ
ภายนอก อิศรภาพเกิดจากความรู้อัจฉริยะ (ค) อัตลักษณ์ ระดับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคม
(ง) สัมมาทิฐิเป็นแกน ศีล สมาธิ ปัญญา (จ) พัฒนาองค์ความรู้ (ฉ) ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ เอกชน ชุมชน
คำสำคัญ: ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศา; หลักไตรสิกขา; ศูนย์การเรียนรู้; ปัญญาภิวัฒน์; ซีพีแรม

Abstract

The Threefold Training is the combination of the precepts. According to Buddhism, it has been described as a form and method of development in which honest behavior manifests itself through body, speech, and mind. It is about the practice of behavior, especially precepts, which is considered the starting point in the human development process. The objectives of this research were 1) to study the general condition of teaching and learning in the Integrated Education Teaching System according to the Principles of Panyapiwat Learning Center, CPRAM; 2) to study the factors affecting the system development. The teaching system of integrated education according to the threefold principle for Panyapiwat Learning Center, CPRAM, and 3) proposed an integrated teaching system according to the threefold principle for the Panyapiwat Learning Center, CPRAM. The researcher has proposed using a mixed method research plan (Mixed Methods Research), quantitative research The main target groups are teachers and students. Data were collected through in-depth interviews. Data were analyzed by descriptive statistics. Qualitative Research Division The sample is Key Informants The researcher conducted in-depth interviews with 25 key informants using purposive sampling. Data were collected through in-depth interviews. interview) and focus group discussion and descriptive data analysis. The results of the analysis of data from the questionnaire were presented step by step using lesson plans and tests. Data was collected from a sample of 132

[186]

Citation:

เดโช ปลื้มใจ, สมชัย ศรีนอก, และ สายรุ้ง บุพผาพันธ์. (2566). ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (2), 185-200

Plumajai, D., Srinok, S., & Buphaphan, S., (2023). Work Integrated Learning System Based on Threefold Training (Tri Sikkha) of Panyapiwat Learning Center - CPRAM. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (2), 185-200; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.63>

people randomly selected by purposive sampling. It was found that. (1) The general condition of teaching and learning in the integrated education teaching system according to the threefold principle for the Panyapiwat Learning Center CPRAM found that the number of respondents of the Panyapiwat Learning Center-C. PRAM, a total of 132 people found that teaching and learning aimed at careers Including being aware of business operations with social responsibility. and environment and striving to become an organization that develops and grows along with creating value Create a better well-being of the people in the community. and caring for the environment to grow sustainably, 132 people (100 percent), followed by Aiming for sustainable development goals, 121 people (91.66 percent). (2) Factors affecting the development of the integrated education teaching system according to the threefold principle for the Panyapiwat Learning Center, CPRAM found that the factors were correct and good. which allows humans to communicate and relate to things externally through the five organs, i.e. eye, ear, nose, tongue, and body, with good (A) creating the factors of right view to arise first, namely (A1) good external factors (Paratoghosa), i.e. Good physical and social environment (A2) Practice thinking in the right way (Yonisomanasikara) (B) Precepts: It is about training concerning the material and social environment. (3) Presenting a teaching system of integrated education according to the threefold principle for Panyapiwat CPRAM Learning Center, it was found that the practice started from restraining the body, speech, and training the mind to concentrate, precepts, concentration, and wisdom, consisting of (A) inner freedom Paratokhosa Yonisomanasika, (B) External freedom Freedom arises from impermanent knowledge, (C) Identity, personal identity, and social identity, (D) Right view as the core, morality, concentration, wisdom, (E) Knowledge development, and (F) Government network private community.

Keywords: Integrated Education Teaching System; Threefold Principle; Learning Center; Panyapiwat; CPRAM

บทนำ

ในอดีตสังคมไทยมีโลกทัศน์ค่านิยมและอุดมการณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธเป็นอย่างมากที่เห็นได้ชัดคือความคิดเรื่องกรรมบาปบุญและบุญคุณการเน้นคุณค่าทางจิตใจความรู้สึกแหวคิดทางพุทธศาสนา ประกอบกับวิถีชีวิตที่เน้นการผลิตแบบพอเพียงซึ่งทำให้ประชาชนมีการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายสมถะรู้จักแบ่งปัน

[187]

Citation:

เดโช ปลื้มใจ, สมชัย ศรีนอก, และ สายรุ้ง บุพผาพันธ์. (2566). ระบบการสอนแบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (2), 185-200

Plumajai, D., Srinok, S., & Buphaphan, S., (2023). Work Integrated Learning System Based on Threefold Training (Tri Sikkha) of Panyapiwat Learning Center - CPRAM. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (2), 185-200; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.63>

ช่วยเหลือกันและพอเพียงในสิ่งที่ตนเองมีอยู่อย่างไรก็ตามค่านิยมและวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการไหลทะลักของเงินทุนจากต่างประเทศเข้ามาเป็นจำนวนมาก และได้นำพาเอาวัฒนธรรมทุนนิยมที่เน้นการบริโภคเข้ามาด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยมได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชนชั้นกลางในสังคมไทยและค่อย ๆ แพร่เข้าไปสู่ชาวบ้านในชนบทโดยผ่านสื่อต่าง ๆ และแรงงานที่อพยพมาทำงานในเมืองผลของวัฒนธรรมดังกล่าว ได้ทำให้พฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปมีการบริโภคในสิ่งที่ไม่จำเป็นต่าง ๆ เช่น การซื้อบ้านหลังใหญ่รถยนต์ราคาแพง และสิ่งอำนวยความสะดวก (พระไพศาล วิสาโล, 2558)

หลักไตรสิกขาแล้วชาวพุทธส่วนใหญ่รู้ว่ามันคืออะไรแต่ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไรให้ คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาแต่ไม่เข้าใจว่า พระพุทธศาสนาเป็นคำสอน หลักในการปฏิบัติ เป็นข้อห้าม หรืออาจมีผู้รู้อยู่แต่ก็เป็นส่วนน้อยที่จะเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาสอน และต้องปฏิบัติถึงจะเข้าสู่ภาวะธรรมของพระพุทธเจ้า อันนี้ถือว่าเป็นประเด็นปัญหาที่พระสงฆ์ควรเร่งแก้ไข ซึ่งวันนี้จะเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตตามแบบฉบับไตรสิกขาถือว่าเป็นธรรมมะพื้น ๆ ในการดำเนินชีวิตก็ได้หากเราทุกคนขาดสิ่งเหล่านี้ก็นั้นก็หมายความว่าธรรมข้ออื่นอย่าไปพูดถึงเลยไตรสิกขาว่าหมายถึงการศึกษาสามประการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาคือ ศีล สมาธิ และปัญญาซึ่งเป็นกุศลฝ่ายแห่งการพัฒนาตนเองที่ถูกต้องของมนุษย์ทุกคนเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งหลายอันจะนำสังคมไปสู่อารยธรรมที่ถูกต้องพระพุทธองค์ทรงให้คำแนะนำภิกษุรูปหนึ่งว่าหากเธอไม่อาจประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ได้ครบถ้วนบริบูรณ์ก็ให้พึงศึกษาปฏิบัติในสิกขา 3 เพื่อการละระคายโทษโมหะทำให้เป็นผู้ไม่ประกอบอกุศลกรรม (อง.ตัก. (ไทย) 20/85/310-311) เพราะสิกขา 3 ประการนี้เป็นที่รวมของสิกขาบทนั่นเอง ตามหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงรูปแบบวิธีการพัฒนาไว้ว่าความประพฤติสุจริตแสดงออกมาทางกายวาจาและใจเป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรมโดยเฉพาะศีลถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นในขบวนการพัฒนามนุษย์เพราะว่าศีลเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมและช่วยให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสามารถทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมเกิดความเคยชินที่ติงตามแบบอย่างของศีลที่กำหนดไว้ดีแล้วฉะนั้นศีลจึงเป็นอุปกรณ์สำคัญในการฝึกฝนเบื้องต้นเมื่อฝึกฝนดีแล้วย่อมทำให้เกิดความเคยชินทำให้สมรรถภาพของจิตสมาธิเป็นส่วนของการฝึกฝนในด้านจิตใจหรือระดับจิตใจให้เกิดการพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น ด้านธรรมมีเมตตากรุณาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเข้มแข็งความอดทนความเพียรพยายามความรับผิดชอบและด้านจิตใจทำให้เกิดความสุขเช่นความผ่อนคลายเบิกบานความรู้สึกอิ่มใจ (อง.ตัก. (ไทย) 20/87/312,20/88/314,20/89/317) ส่วนสภาพการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาในประเทศไทยจะมีทิศทางที่ดีขึ้นในด้านความเป็นสากลและสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ดี แต่ก็ยังมีแนวโน้มในด้านลบ โดยเฉพาะในเรื่องคุณภาพของทักษะการคิด ทักษะด้านการควบคุมอารมณ์ และคุณภาพด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ยังต้องมีการพัฒนาปรับปรุงต่อไป กล่าวได้ว่า การจัดระบบศึกษาในปัจจุบันเป็นการเน้น

[188]

Citation:

เดโช ปลื้มใจ, สมชัย ศรีนอก, และ สายรุ้ง บุปผาพันธ์. (2566). ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาสนาตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (2), 185-200

Pluamjai, D., Srinok, S., & Buphaphan, S., (2023). Work Integrated Learning System Based on Threefold Training (Tri Sikkha) of Panyapiwat Learning Center - CPRAM. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (2), 185-200; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.63>

ที่ทำให้คนฉลาด รู้จักพัฒนาทักษะทางอาชีพแบบสุดเหวี่ยงโดยหวังผลกำไรเป็นหลัก ติดในวัตถุนิยม เรียนจบแล้วไม่มีความเป็นสภาพบุรุษ (มนุษย์ที่สมบูรณ์) กล่าวคือ ไม่มีศีลธรรม รู้จักแต่อาชีพ ไม่มีธรรมะสำหรับให้ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นระบบการศึกษาหมางด้านตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ (มนัส ศรีเพ็ญ, 2565)

ถ้าพูดถึงเรื่องหลักไตรสิกขาแล้วชาวพุทธส่วนใหญ่รู้ว่ามันคืออะไรแต่ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไรให้ คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาแต่ไม่เข้าใจว่า พระพุทธศาสนาเป็นคำสอน หลักในการปฏิบัติ เป็นข้อห้ามหรืออาจมีผู้รู้อยู่แต่ก็เป็นส่วนน้อยที่จะเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาสอนและต้องปฏิบัติถึงจะเข้าสู่ภาวะธรรมของพระพุทธเจ้า อันนี้ถือว่าเป็นประเด็นปัญหาที่พระสงฆ์ควรเร่งแก้ไข ซึ่งวันนี้จะเสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตตามแบบฉบับไตรสิกขาถือว่าเป็นธรรมะพื้น ๆ ในการดำเนินชีวิตก็ว่าได้หากเราทุกคนขาดสิ่งเหล่านี้ก็นึกหมายว่าธรรมข้ออื่นอย่าไปพูดถึงเลยไตรสิกขาว่าหมายถึงการศึกษาสามประการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ และปัญญาซึ่งเป็นกุศโลบายแห่งการพัฒนาตนเองที่ถูกต้องของมนุษย์ทุกคนเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งหลายอันจะนำสังคมไปสู่อารยธรรมที่ถูกต้องพระพุทธองค์ทรงให้คำแนะนำภิกษุรูปหนึ่งว่าหากเธอไม่อาจประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ได้ครบถ้วนบริบูรณ์ก็ให้พึงศึกษาปฏิบัติในสิกขา 3 เพื่อการละระคายโทษะโมหะทำให้เป็นผู้ไม่ประกอบอกุศลกรรม (อง.ต.ก. (ไทย) 20/85/310-311) เพราะสิกขา 3 ประการนี้เป็นที่รวมของสิกขาบทนั่นเอง (อง.ต.ก. (ไทย) ตามหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงรูปแบบวิธีการพัฒนาไว้ว่าความประพฤติสุจริตแสดงออกมาทางกายวาจาและใจเป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะศีลถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นในขบวนการพัฒนามนุษย์เพราะว่าศีลเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมและช่วยให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสามารถทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมเกิดความเคยชินที่ติงตามแบบอย่างของศีลที่กำหนดไว้ดีแล้วฉะนั้นศีลจึงเป็นอุปกรณ์สำคัญในการฝึกฝนเบื้องต้นเมื่อฝึกฝนดีแล้วย่อมทำให้เกิดความเคยชินทำให้สมรรถภาพของจิตสมาธิเป็นส่วนของการฝึกฝนในด้านจิตใจหรือระดับจิตใจให้เกิดการพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น ด้านธรรมมีเมตตากรุณาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเข้มแข็งความอดทนความเพียรพยายามความรับผิดชอบและด้านจิตใจทำให้เกิดความสุขเช่นความผ่อนคลายเบิกบานความรู้สึกร่าเริง ส่วนสภาพการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาในประเทศไทยจะมีทิศทางที่ดีขึ้นในด้านความเป็นสากลและสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ดี แต่ก็ยังมีแนวโน้มในด้านลบ โดยเฉพาะในเรื่องคุณภาพของทักษะการคิด ทักษะด้านการควบคุมอารมณ์ และคุณภาพด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ยังต้องมีการพัฒนาปรับปรุงต่อไป (ประหยัด พิมพา, 2561) กล่าวได้ว่า การจัดระบบศึกษาในปัจจุบันเป็นการเน้นที่ทำให้คนฉลาด รู้จักพัฒนาทักษะทางอาชีพแบบสุดเหวี่ยงโดยหวังผลกำไรเป็นหลัก ติดในวัตถุนิยม เรียนจบแล้วไม่มีความเป็นสภาพบุรุษ (มนุษย์ที่สมบูรณ์) กล่าวคือ ไม่มีศีลธรรม รู้จักแต่อาชีพ ไม่มีธรรมะสำหรับให้ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นระบบการศึกษาหมางด้านตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ (มนัส ศรีเพ็ญ, 2565)

ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาวิวัฒน์ซีพีแรม ได้จัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนของภาคเอกชน คือ บริษัทซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) จัดการศึกษาแบบบูรณาการที่เรียกว่า work based education คือเรียนรู้โดยตรงจาก

.....
สถานที่ปฏิบัติงานจริง เรียนรู้ทั้งหลักทฤษฎี (worked based teaching) เรียนรู้โดยปฏิบัติจริงโดยมีพี่เลี้ยง (work based learning) และเรียนรู้จากการทำงานวิจัย (work based learning) ที่เน้นการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับนักศึกษาเป็นการเฉพาะ จากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยมีความต้องการที่นำหลักไตรสิกขาศึกษาอันเป็นแนวคิดที่สำคัญอันอุดมในพระพุทธศาสนาการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนแบบระบบการสอนแบบบูรณกิจศึกษาตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนานักศึกษาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งวิชาการและคุณธรรมจริยธรรมและสอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเรียนการสอนแบบระบบการสอนแบบบูรณกิจศึกษาตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบการสอนแบบบูรณกิจศึกษาตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม
3. เพื่อนำเสนอระบบการสอนแบบบูรณกิจศึกษาตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม

ระเบียบวิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะครูในของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม จำนวน 25 คน และนักเรียนของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม จำนวน 200 คน รวม 225 คน (ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม, 2565) ส่วนกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน ได้แก่ ประกอบด้วย (1) ด้านนักวิชาการ จำนวน 5 คน (2) ด้านหลักไตรสิกขา จำนวน 3 คน (3) ด้านผู้บริหาร ครู ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม จำนวน 17 คน และ (4) ผู้ทรงคุณวุฒิ สำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายจาก 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องหลักการศึกษา ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญในด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญในด้านการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้จากการทำงานเป็นฐาน

เครื่องมือการวิจัย: การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเชิงสำรวจ (Questionnaires) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ (1) ศึกษาข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร รายงานวิจัย รายงานการประชุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย เพื่อกำหนดนิยามตัวแปรที่ใช้ศึกษาตามกรอบแนวคิดของ

การวิจัย ซึ่งได้นิยามตัวแปรที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิด (2) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม (3) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (4) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปร เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) (5) ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง โดยนำเครื่องมือที่ได้จากการไปทดลองแจก (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา (6) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และ (7) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นเชิงสถิติ และ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อนำมาสู่กระบวนการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดที่จะนำไปใช้สัมภาษณ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีขั้นตอน 1) ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2) กำหนดคำถามวิจัย (Research Question) 3) สร้างแบบสัมภาษณ์จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด และข้อค้นพบจากผลงานวิจัยในบริบทปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา

การเก็บรวบรวมข้อมูล: การเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัย “ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม” ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเชิงปริมาณ ดังนี้ (1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม ลาดหลุมแก้ว ประทุมธานี เพื่อขออนุญาต เข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล (2) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไป แจกให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน (3) เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบสัมภาษณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้ (1) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ (2) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ (3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็นโดยขออนุญาตใช้วิธีจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ (4) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล:

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเมื่อผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนกลับมาและได้ทำการ ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลก่อน จากนั้นทำการลงรหัสข้อมูล และดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ โดย เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยผู้วิจัยนำมาใช้เพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะของการแจกแจงข้อมูลของตัวแปร ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และ (2) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อใช้ในการ ทดสอบตามจุดมุ่งหมาย และสมมติฐานของการวิจัยในครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาเก็บให้เป็นระบบ ระเบียบ ให้ ความหมายกับข้อมูล จัดหมวดหมู่ ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมายผู้วิจัยเลือกใช้ การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูล รวมถึงวิเคราะห์ สังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎีผลการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมา พิจารณาแล้ว แม้จะมาจากแหล่งที่แตกต่างกันทั้งเวลา สถานที่และบุคคล เพื่อที่จะตรวจสอบความถูกต้องของ ข้อมูลก่อนการนำไปวิเคราะห์ ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการพิจารณาตรวจสอบโดยการใช้ความหลากหลายของแหล่งข้อมูลทั้งในเชิงเวลา ระยะทางสถานที่ บุคคลที่แตกต่างกัน (2) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการ พิจารณาตรวจสอบโดยการใช้หลายมุมมองของทฤษฎีที่ต่างกัน และ (3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการเลือกใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้จากการทำงานเป็นฐาน ของศูนย์การเรียนรู้ ปัญญาภิวัฒน์-ซีพีแรม พบว่า

1.1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ นักเรียนสาขาวิชา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยส่วนบุคคลจำแนกตามจำนวน และร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 132 คน สรุปได้ดังนี้ ด้านเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 53.03 และเพศชาย จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 46.97 ด้านอายุ พบว่า อันดับแรกมีอายุอยู่ระหว่าง 19-21 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 50.76 รองลงมาคืออายุระหว่าง 15-18 ปีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 49.24 ด้านสาขาวิชาที่กำลังศึกษา พบว่า ส่วน ใหญ่เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาสาขาวิชาเมคคาทรอนิกส์ จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 86.9 รองลงมาเป็น นักเรียนที่กำลังศึกษาสาขาวิชาธุรกิจอาหาร จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 46.97ด้านระดับการศึกษาที่กำลัง

ศึกษาอยู่ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นระดับการศึกษา ปวช.3 จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 50.75 รองลงมาเป็นระดับชั้น ปวช.2 มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00

1.2 สภาพทั่วไปของระบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามตารางดังนี้

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของระบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามตาราง 1) รายการประเมินด้าน 1) เรามุ่งมั่นเพื่อความเป็นอยู่และสุขภาพที่ดีสำหรับทุกคน 2) การดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม 3) ดำเนินการสอดคล้องตามกรอบการพัฒนาและเป้าหมาย การพัฒนาอย่างยั่งยืนของบริษัทซีพี 4)การจัดการเรียนรู้ภายใต้กรอบ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม 5) การจัดการเรียนรู้ครอบคลุมทุกมิติ 6) การจัดการเรียนการสอนมุ่งอาชีพ 7)ร่วมส่งเสริมความเป็นอยู่ให้ทุกคน 8) มีความผูกพันกับผู้มีส่วนได้เสีย 9) มุ่งเป้าหมาย 10) ตระหนักถึงการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม และมุ่งมั่นที่จะก้าวสู่การเป็นองค์กรที่มีการพัฒนาและเติบโตควบคู่ไปกับการสร้างคุณค่า ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชนเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายความยั่งยืน และสัมฤทธิ์ผลตามปณิธานองค์กรที่ว่าร่วมส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีให้ทุกคน โดยภาพรวม และรายด้าน

แสดงสภาพทั่วไปของระบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม โดยรวม พบว่า ระบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรมมีการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ครอบคลุมทุกมิติ 132 คน และ การจัดการเรียนการสอนมุ่งอาชีพ รวมทั้งตระหนักถึงการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม และมุ่งมั่นที่จะก้าวสู่การเป็นองค์กรที่มีการพัฒนาและเติบโตควบคู่ไปกับการสร้างคุณค่า สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน และการดูแลสิ่งแวดล้อมให้เติบโตอย่างยั่งยืน จำนวน 132 คน (100 เปอร์เซ็นต์) และรองลงมาคือ มุ่งเป้าหมายการพัฒนาสู่ความยั่งยืน จำนวน 121 คน (91.66 เปอร์เซ็นต์) รองลงมาคือ การดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายความยั่งยืน และสัมฤทธิ์ผลตามปณิธานองค์กรที่ว่าร่วมส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีให้ทุกคน จำนวน 100 คน (75.75 เปอร์เซ็นต์) ซึ่งมีสัดส่วนการทำงานในสถานประกอบการเสมือนพนักงานจริง มากกว่าการเรียนรู้ในรูปแบบปกติที่เวลาส่วนใหญ่จะอยู่ในห้องเรียนของสถาบันการศึกษา โดยเป็นการผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเข้าด้วยกันนั่นคือ ความรู้บวกประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริงการจัดการเรียนรู้ให้แก่ ผู้เรียนด้วยการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือสถานศึกษากับประสบการณ์การทำงานในแหล่งเรียนรู้ในสภาพจริงนอกสถานศึกษาที่ได้รับการออกแบบไว้ในหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนด

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย($X=4.84$ S.D.=

0.23) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า นำความรู้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการทำงานเพื่อสร้างความรู้ใหม่ผู้เรียนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาในงานที่ปฏิบัติจริง และความรู้ใหม่ที่บูรณาการในการเรียนรู้ของผู้เรียน ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และเป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา และหน่วยงานภายนอกปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X=5.00$ S.D.= 0.00) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความรู้ใหม่ที่ได้รับผ่านการสาธิตแก่ผู้เรียน มีค่าเฉลี่ย ($X=4.76$ S.D.= 0.43) อยู่ในระดับมากที่สุด และ โปรแกรมการเรียนควรปรับเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล ตามประสบการณ์การทำงาน โปรแกรมการเรียน อาจเป็น โครงการหรือชิ้นงานที่บูรณาการกับสถานปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($X=4.68$ S.D.= 0.47) อยู่ใน ระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการสอนแบบบูรณาการตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์ การเรียนปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม (n=132)

ข้อ	รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ปัจจัยภายนอกที่ดี ปัจจัยที่ถูกต้องดีงามปัจจัยภายนอกที่ว่านี้หากจะเป็นสิ่งทำให้เกิดสัมมาทิฐิได้ ก็ต้องเกิดจากแหล่งที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งทำให้ผู้พบเห็นเกิดศรัทธา เกิดความเลื่อมใส ให้ความเชื่อถือไว้วางใจ	4.68	0.47	มากที่สุด
2	เป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและหน่วยงานภายนอกปฏิบัติงาน	5.00	0.00	มากที่สุด
3	ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมและวางแผนการ	4.72	0.45	มากที่สุด
4	โปรแกรมการเรียนควรปรับเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล ตามประสบการณ์การทำงาน	4.62	0.49	มากที่สุด
5	โปรแกรมการเรียนอาจเป็น โครงการหรือชิ้นงานที่บูรณาการกับสถานปฏิบัติงาน	4.62	0.49	มากที่สุด
6	ความรู้ใหม่ที่บูรณาการในการเรียนรู้ของผู้เรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
7	ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน	5.00	0.00	มากที่สุด
8	ความรู้ใหม่ที่ได้รับผ่านการสาธิตแก่ผู้เรียน	4.76	0.43	มากที่สุด
9	นำความรู้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการทำงานเพื่อสร้างความรู้ใหม่	5.00	0.00	มากที่สุด
10	ผู้เรียนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาในงานที่ปฏิบัติจริง	5.00	0.00	มากที่สุด
	รวม	4.84	0.23	มากที่สุด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาสตร์ตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกที่ดี ปัจจัยที่ถูกต้องดีงาม ปัจจัยภายนอกที่ว่านี้หากจะเป็น สิ่งทำให้เกิดสัมมาทิฐิได้ ก็ต้องเกิดจากแหล่งที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งทำให้ผู้พบเห็นเกิดศรัทธา เกิดความเลื่อมใส ให้ความเชื่อถือไว้วางใจ และ ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ คือ ให้นุชนูญรู้จัก ติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้า ได้แก่ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ด้วยดี 1) สร้างปัจจัย แห่งสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นก่อนได้แก่ (1) ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและ สภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร (2) ฝึกการคิดอย่าง ถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) เป็นการให้ ถูกวิธีถูกต้องและเป็นระบบอันจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ความเห็นถูกต้อง คือ สัมมาทิฐิเกิดขึ้นเมื่อ สัมมาทิฐิเกิดขึ้นแล้ว ก็จะทำให้เห็นแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนแจ่มแจ้งก็เข้าสู่การสอนแบบบูรณาการศึกษาศาสตร์ตามหลักไตรสิกขา เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งเพื่อเห็นความสำคัญในเรื่องการพัฒนานักเรียนตามหลัก ไตรสิกขา โดยมีโครงการอบรมคุณธรรมและจริยธรรม และโครงการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเน้น ให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา

3. นำเสนอระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาสตร์ตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม พบว่า มีการสอนระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาสตร์ตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม เป็นการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขา เกิดกระบวนการที่เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้ลงมือปฏิบัติจริงกับสิ่งที่ เรียนจริง ร่วมกันพิจารณาประโยชน์ ทั้งที่เป็นคุณ และโทษ จะเน้นการ ฝึกปฏิบัติเริ่มตั้งแต่การสำรวมกาย วาจา และฝึกจิตให้ตั้งมั่น ศีล สมาธิ ปัญญา จนเกิดระบบความคิด ความมีเหตุผล การจัดการเรียนรู้ด้วยหลัก ไตรสิกขา จึงเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาคนให้ เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ 1) อิศราภายภายใน ปรโต โฆสะ และโยนิโสมนสิการ 2) อิศราภายภายนอก 3) อัตลักษณ์, ระดับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) 4) สัมมาทิฐิเป็นแกน ศีล สมาธิ ปัญญา 5) พัฒนาการความรู้ ใน ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ผู้วิจัยได้ตรวจ แบบฝึกหัด สังเกตการประชุมกลุ่ม การนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน การสนทนากับนักเรียน พร้อมทั้งบันทึก ผลพฤติกรรมทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม 6) ภาคีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน ชุมชน ทรัพยากรภูมิสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิจัยสภาพทั่วไปในการเรียนการสอนแบบระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาสตร์ตามหลัก ไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม มีสภาพทั่วไปของระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาสตร์ตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม โดยรวม พบว่า ระบบการสอนแบบบูรณาการ ศึกษาศาสตร์ตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรมมีการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ครอบคลุมทุก

มิติ 132 คน และ การจัดการเรียนการสอนมุ่งอาชีพ รวมทั้งตระหนักถึงการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม และมุ่งมั่นที่จะก้าวสู่การเป็นองค์กรที่มีการพัฒนาและเติบโตควบคู่ไปกับการสร้างคุณค่า สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน และการดูแลสิ่งแวดล้อมให้เติบโตอย่างยั่งยืนผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลการวิจัยนั้นพุทธศาสนาถือว่า ในการเป็นอยู่ของมนุษย์นั้น ชีวิตที่ดีคือชีวิตแห่ง

การศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม มนุษย์ต้องศึกษาพัฒนาตนเองไปจนกว่าจะมีชีวิตที่ดั่งงามโดยสมบูรณ์จนเป็นชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา คือ คิด พุท และกระทำอย่างสุจริต ซึ่งเรียกว่าชีวิตที่ประเสริฐ หลักสำคัญในการศึกษาฝึกฝนอบรมตน คือ การพัฒนาการดำเนินชีวิตตนเองสามด้านไปพร้อมกัน ได้แก่ พัฒนาพฤติกรรม เรียกว่า ศีล พัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา (พระธรรมปิฎก 2539 : 188) ทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์อิงอาศัยกัน พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงามจิตใจที่พัฒนาแล้วจะทำให้เกิดปัญญาเห็นถูกต้องตามความจริงและปัญญาที่เห็นถูกต้องจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่อไป ปัญญาจึงเป็นตัวจัดปรับทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายและจัดการกับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดั่งงาม สังคมมีความสุขที่สอดคล้องงานวิจัยของ พิชณุ พรหมวาทย์ (พิชณุ, 2557, online) พบว่า หลังได้รับการจัดการเรียนการสอนตาม รูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผู้เรียนมีความฉลาดทางอารมณ์ สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความฉลาดทางอารมณ์ใน 3 ด้าน คือ ด้านดี ประกอบด้วย การควบคุมตนเอง เห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบ ด้านเก่ง ประกอบด้วย การมีแรงจูงใจ การตัดสินใจแก้ปัญหา และสัมพันธ์ภาพ ด้านสุข ประกอบด้วย ความภูมิใจในตนเอง ความพอใจในชีวิต และความสงบสุขทางใจ

2. ผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบการสอนแบบบูรณกิจศึกษาตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม นำความรู้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการทำงานเพื่อสร้างความรู้ใหม่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมแก้ปัญหาในงานที่ปฏิบัติจริง และความรู้ใหม่ที่บูรณาการในการเรียนรู้ของผู้เรียนความรู้ใหม่ที่เกิดจากการผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และเป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและหน่วยงานภายนอกปฏิบัติงาน และโปรแกรมการเรียนควรปรับเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล ตามประสบการณ์การทำงาน โปรแกรมการเรียนอาจเป็นโครงการหรือชิ้นงานที่บูรณาการกับสถานปฏิบัติงาน ปัจจัยภายนอกที่ดี ปัจจัยที่ถูกต้องดีงาม ปัจจัยภายนอกที่ว่ามีหากจะเป็นสิ่งทำให้เกิดสัมมาทิฐิได้ ก็ต้องเกิดจากแหล่งที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งทำให้ผู้พบเห็นเกิดศรัทธา เกิดความเลื่อมใส ให้ความเชื่อถือไว้วางใจ และ ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร (2) ฝึกการคิดอย่าง ถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) เป็นการให้ถูกวิธีถูกต้องและเป็นระบบอันจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เห็นถูกต้อง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลการวิจัยนั้น ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร จาก

.....
การที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วย ตนเองหรือจาก กลุ่มเพื่อน รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกัน และกันในกลุ่มเพื่อน และสามารถนำ ความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 79) ที่กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่ง เรียนรู้ที่หลากหลายจนสามารถ สร้างความรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัด บรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้น ทำท่าย ให้กำลังใจ และช่วย แก้ปัญหาหรือชี้แนะแนวทางการแสวงหา ความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

3.ระบบการสอนแบบบูรณกิจศึกษาตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาวิวัฒน์ซีพีแรม
การจัดการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขา จึงเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาคนให้ เป็นมนุษย์อย่าง สมบูรณ์ 1) อิสระภาพภายใน ปรโตโฆชะ และโยนิโสมนัสสิกา 2) อิสระภาพภายนอก 3) อัตลักษณ์, ระดับอัต ลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) 4) สัมมาทิฐิเป็นแกน ศิล สมานธิ ปัญญา 5) พัฒนาองค์ความรู้ ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผู้วิจัยได้ตรวจแบบฝึกหัด สังเกตการประชุมกลุ่ม การนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน การสนทนากับนักเรียน พร้อมทั้งบันทึกผลพฤติกรรมทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม 6) ภาคีเครือข่ายภาครัฐ เอกชน ชุมชน ทรัพยากรภูมิสังคม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลการวิจัยนั้น การสอนแบบไตรสิกขา ถือได้ว่าเป็นการสอนที่มีประโยชน์มาก ที่เดียว เพราะว่าผู้เรียนจะได้ประโยชน์ผู้เรียนมีสมาธิ มีความเข้าใจเนื้อหาสาระที่เรียน และปฏิบัติได้อย่าง ถูกต้อง ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระอื่น ๆ ได้ด้วย ที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มยุรี สายรัตน์ (มยุรี สายรัตน์, 2555) ได้ทำการวิจัย การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะตาม แนวคิดจิตตปัญญา ศึกษาผลการศึกษาค้นคว้า ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดจิตต ปัญญา ศึกษา ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในการเข้าถึงความจริง ความดีและความงาม เกิด ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ในการออกแบบ ปฏิบัติการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานได้ตาม จินตนาการ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยมีการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับตนเอง ในบรรยากาศที่สงบผ่อนคลาย มีสมาธิและความตระหนักรู้มีความประพฤติที่ดีขึ้น เกิดความรัก ความเมตตา ความเข้าใจ และการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับเข้ากับชีวิต ระหว่าง ความคิด อารมณ์ และการกระทำโดยได้เข้าเผชิญกับการปฏิบัติกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ตามขั้นตอนอย่างต่อเนื่องสิ้นไหล เกิด ความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง และเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายในกลุ่มและ ระหว่างกลุ่มในขณะน า เสนอผลงานและการจัดนิทรรศการ จากกระบวนการดังกล่าว ทำให้นักเรียนมีสติ ในการปฏิบัติงานเกิดสมาธิ เกิดการเรียนรู้และได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

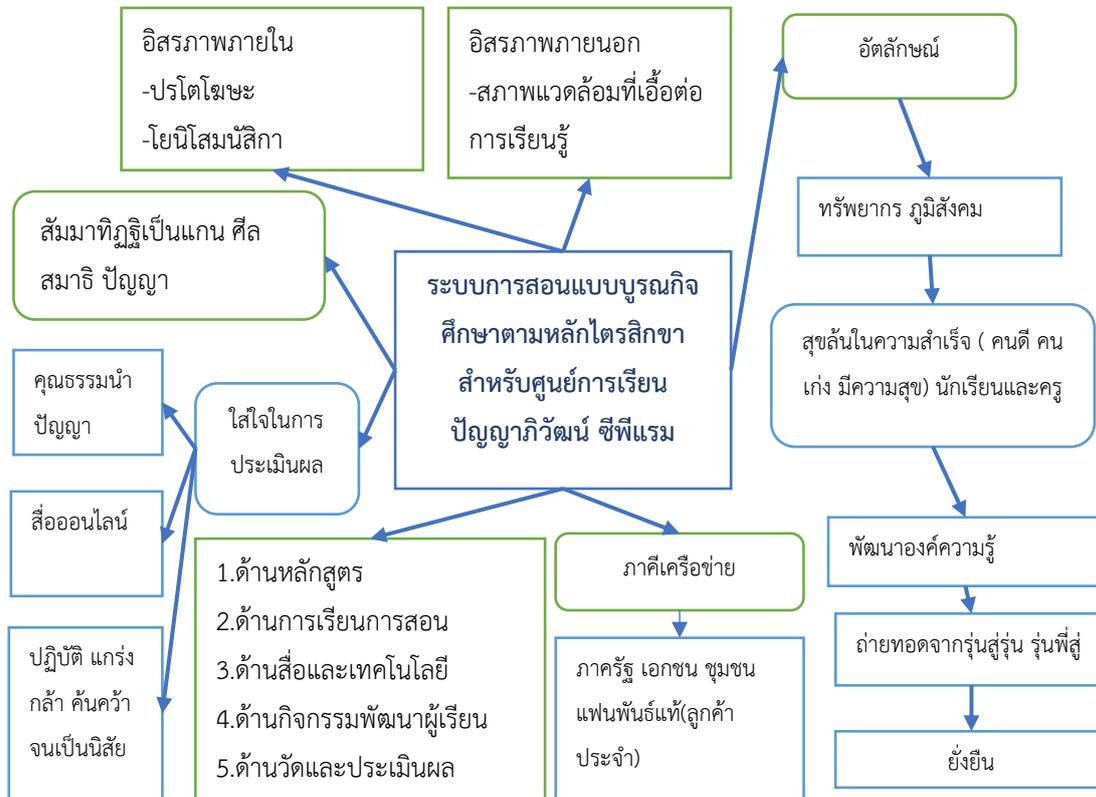
[197]

Citation:

เดโช ปลั่งใจ, สมชัย ศรีนอก, และ สายรุ่ง บูผาพันธ์. (2566). ระบบการสอนแบบบูรณกิจศึกษาตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การเรียนรู้ปัญญาวิวัฒน์ ซีพีแรม. วารสารสห วิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (2), 185-200

Pluamjai, D., Srinok, S., & Buphaphan, S., (2023). Work Integrated Learning System Based on Threefold Training (Tri Sikkha) of Panyapiwat Learning Center - CPRAM. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (2), 185-200; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.63>

แผนภาพที่ 1 ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม

จากแผนภาพอธิบายว่าระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม อิสรภาพภายนอก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อิสรภาพภายใน ปรโตโมหะ โยนิโสมนสิกา 1) คีล พุติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ เป็นการรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย 2) สมาธิ แบบอานาปานสติ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อมในการเรียนมากขึ้นในด้านของจิตสิกขา คือ ศึกษาในเรื่องจิต เรียนรู้เรื่องจิต ให้เข้าใจธรรมชาติของจิต การทำงานของจิต รู้วิธีการพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการพัฒนาจิต หรือที่เรียกว่า สมาธิ ด้านคุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่าง ๆ 3) ปัญญา ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หรือที่เล่าเรียนมาและรับการถ่ายทอดศิลปะวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

หากกล่าวโดยสรุปแล้ว ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษิตตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม การสนทนากับนักเรียน พร้อมทั้งบันทึกผลพฤติกรรมทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม คีล

.....

สมมติ ปัญหา ที่สำคัญ คือ ปัญหาเข้าถึงความจริงแห่งธรรมตาของธรรมชาติและปัญหาที่สามารถใช้ความรู้ที่จัดตั้งวางระบบแบบแผนของการดำเนินชีวิตได้ และสังคมของมนุษย์ได้ประโยชน์สูงสุดจากความจริงนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วเราจะเห็นได้ว่า หน้าที่โดยตรงของการศึกษานั้นเป็นตัวแก้ปัญหา ถ้าการศึกษาผิดพลาดกลายเป็นตัวก่อปัญหา เราก็ต้องมาแก้ไขปัญหานั้นที่ตัวการศึกษา เพื่อให้ได้การศึกษาที่ถูกต้อง ให้เป็นการศึกษาที่แท้จริงที่จะเป็นตัวแก้ปัญหา ที่ทำให้วางใจถูกต้องต่อทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถแก้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ในจิตใจของตนเองได้ หลุดพ้นจากความยึดติดในสิ่งทั้งหลาย จิตไม่ถูกบีบคั้นครอบงำกระทบกระทั่งด้วยความผันผวนแปรปรวนของสิ่งต่าง ๆ หลุดพ้นเป็นอิสระ อยู่เหนือกระแสโลก

ข้อเสนอแนะ

ระบบการสอนแบบบูรณาการศึกษาศาตามหลักไตรสิกขาสำหรับศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรนำพฤติกรรมทางจริยธรรมตามหลักศีล หลักสมาธิศึกษา และหลักปัญญา ศึกษา โดยให้การรางวัลนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม ที่เป็นแบบอย่างที่ดีกระตุ้นให้ผู้อื่นได้ทำตาม

1.2 ควรจัดครูผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์-ซีพีแรม โดยยึดหลักไตรสิกขามาเป็นนโยบายด้วยการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติ ร่วมของ ครู ผู้ปกครองและนักเรียน ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

2.1 ควรส่งเสริมเกี่ยวกับสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยนำนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์-ซีพีแรม เข้าวัดเมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและให้มีกิจกรรมในวันสำคัญ นอกจากนี้ยังควรมีการเชิดชูนักเรียน หรือครู ที่เป็นแบบอย่างที่ดี

2.2 ควรจัดให้มีการปฏิบัติธรรมที่ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม ตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา

3.2 ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมตามหลักไตรสิกขาของ นักเรียนศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม ถึงระดับปริญญาตรี

เอกสารอ้างอิง

- ประหยัด พิมพา. (2561). การศึกษาไทยในปัจจุบัน. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด*. 7 (1), 242-249.
- พระธรรมปกฏ (ป.อ.ปยุตโต).(2539).พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล.(2558). *สร้างสันติด้วยมือเรา*.ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิชญ พรหมวาทย์ (2557). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- มนัส ศรีเพ็ญ.(2565). *การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย*. Retrieved on December 10, 2022 from <http://www.sammajivasil.net/news45.htm>
- มยุรี สายรัตน์. (2555). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา*. Retrieved on December 10, 2022 from: <http://kruarinthon.blogspot.com>
- ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ซีพีแรม. (2565). *ข้อมูลบุคลากร*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ซีพีแรม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543). *ความเป็นเลิศทางการศึกษา : แนวนโยบายแห่งรัฐของสหราชอาณาจักร*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

